

ELŐSZÓ

A magyar szakképzés hatékony működésének és folyamatos fejlődésének egyik alappillére a szakmai pedagógus, ideértve a mérnökstanárokat, közgazdászstanárokat, műszaki oktatókat és a gyakorlati képzésben közreműködő szakembereket. A világon mindenütt a fejlett gazdasági rendszereket az jellemzi, hogy a szakemberek képzése az adott ország, régió foglalkoztatási szerkezeté által igényelt módon változik, fejlődik. Kétségtelen, hogy a szakképzés tartalma és módszertana korunkban rendkívül gyorsan alakul át, a jelenlegi és jövőbeni folyamatok minősége szempontjából mégis meghatározó szerepe van annak a szakmai pedagógusnak, aki egyfelől a szakképzés lényegét, tartalmi elemeit tökéletesen ismeri, másfelől rendelkezik azzal a pedagógiai kultúrával, amely az oktatási-képzési folyamatokban meghatározza a nevelés minőségét.

A Budapesti Műszaki Egyetemen nagy hagyományai vannak a szakmai pedagógusképzésnek, a szakmai nevelés és módszertan oktatásának. Már a 19. század utolsó negyedében önálló tanárképző intézmény jött itt létre, és az elmúlt évtizedekben is, bár változó szervezeti keretekben, azonban állandó feladatként kapcsolódott a klasszikus mérnökképzéshez a mérnökstanárok és műszaki oktatók felkészítése. A szakképzés pedagógiája és oktatáselmélete a neveléstudomány egyik, éppen a gyakorlathoz szorosan kötődő területévé vált. Talán ennek a lényegi sajátosságnak is következménye, hogy az elméleti alapok kialakításához szükséges jegyzetek megjelentetésében késés és hiány mutatkozik. Ennek feltételezhetően az is oka, hogy a jelenleg hazánkban az iskolarendszerű szakképzésben tanító pedagógusok döntő hányada alapképzés vagy posztgraduális képzés, illetve továbbképzés keretei között részt vett olyan kurzusokon, amelyek az egyetem szakmai képzési programjaihoz kapcsolódtak. Sajátos módon a hallgatók tanulmányi munkáját segítő tankönyv- és jegyzetrendszer az utóbbi évtizedben nem volt képes a szakképzés pedagógiája gyors tartalmi és szervezeti változásainak követésére. Ezt felismerve élt a Műszaki Pedagógia Tanszék azzal a lehetőséggel, hogy a Bolognai Folyamat keretében formálódó szakoktató alapképzés, illetve az örvendetes érdeklődést kiváltó, szabadon választott tantárgyi körben szereplő *Pedagógia* kurzushoz egy olyan egyetemi jegyzetet állítsunk össze, amely a szakképzés pedagógiai alapkérdéseivel foglalkozik.

A tanszék munkatársai által összeállított oktatási anyag szerkezetében értelemszerűen tükrözi azt a differenciált valóságot, amely a szakképzés mai világát jellemzi. Az arányok és a terminológia vonatkozásában ugyanakkor kifejezi azt a logikai egységet is, amely ezt a viszonylag bonyolult témakört tárgyalhatóvá teszi. A következő fejezetekben bemutatásra kerülő ismeretanyag egyfelől alapokat képez a különféle karokon tanuló műszaki pályákra készülő, s ugyanakkor a pedagógia iránt is hajlamot mutató hallgatók számára, másfelől konkrét segítséget nyújt mint forrás az oktatásban-képzésben műszaki érdeklődéssel rendelkezők alapképzéséhez.

A jegyzet szerkezetét a kultúrtörténeti alapozottságra épülő s a jelennel közvetlenül kapcsolódó problémaorientált tárgyalási mód jellemzi. Ez szándékaink szerint tükröződik a fejezetek arányainak és egymást követő szakmai-logikai rendjének a kialakításában. A fejezetenként külön-külön tárgyalt témakörök önálló ismeretblokkokkal foglalkoznak, és további stúdiumok, kutatási témák megalapozását szolgálják.

A kötet elején található bevezető tanulmány a hazai szakképzés és mérnök-tanárképzés kultúrtörténetének rövid áttekintését adja. Ezt követően a múlt és jelen közötti piacgazdasági átmenetben formálódó új szakképzési rendszer lényegének leírása következik. A foglalkoztatási, oktatási és szakképzési szerkezet összefüggéseinek bemutatása azért is lényeges, mert napjaink szakoktatása lényegesen különbözik az évtizedekkel ezelőttil. Természetesen ez a korszakos átalakulás hatással van a szakképzés pedagógiájára is, melyben ugyanakkor változatlanul fontosnak tartjuk, hogy a tanítási-tanulási folyamat pedagógiai tárgyalása során is érvényesüljön a mérnöki szemlélet. Ennek megfelelően a jelentős hazai mérnökpedagógiai és -didaktikai megközelítés rövid ismertetésére is sor kerül a kötetben.

A szakképzés lényegét a kvalifikációs rendszerek elemzésén keresztül tudjuk a leginkább szemléltetni, mivel a kompetenciák megszerzése és elismerése a mai korszerű szakképzés egyik lényegi sajátossága. Nem tekinthetjük ugyanakkor a szakképzést csupán technológiai szempontból meghatározott folyamatnak. A szakképzésnek is van humánfejlesztési karaktere, ezért fontosak és külön fejezetben szintén elemzésre kerülnek az általános pedagógiai, nevelésfilozófiai jellegű kérdések.

A kötet összeállítása során figyelemmel voltunk arra is, hogy a szakképzésre, annak tartalmára és módszertanára a legutóbbi évtizedben az informatika gyakorolta a legnagyobb hatást. A munka világában ma már szintén elenyésző azon szakmák száma, amelyek nem igénylik a számítógép napi használatát és az informatikai műveltség megszerzését. A gépekkel történő új típusú kommunikáció, a digitális pedagógiát igénylő új informatikai környezet mellett ugyanakkor fontosnak ítéljük a szakmai kommunikációt, az idegen nyelvek használatát, mely témakörrel szintén külön fejezetben foglalkozunk.

Bár a sok téma külön-külön is izgalmas területekre kalauzol el, együttesen mégis jól szemléltetik, hogy mennyire sokszínű a szakképzés. Ha ehhez azt is hozzátesszük, hogy egy nagy hagyományokkal rendelkező, de a fejlődésre min-

dig érzékeny tanszék keretei között jelenik meg ez a sokféle képzési jellemző, akkor talán szintén érzékeltetjük, hogy nem csupán tartalmában került bemutatásra a szakmai képzés pedagógiai sokszínűsége, hanem az intézményi tevékenységünkről is sajátos körképet adunk. Lehet persze, hogy az olvasó számára e sokszínű, terminológiai szempontból komplex ismerethalmaz feldolgozása egyben tanulási kihívást jelent. Ezért is került a jegyzet záró fejezetében összeállításra egy olyan szakmai dokumentum, szakmai fogalomrendszer, amely glosszáriumként hasznos segítséget nyújthat a kapcsolódó kiegészítő stúdiumokhoz.

Budapest, 2005. december

A szerkesztő